

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

האם הדרך גורמת לפרסום

כתוב במדרש (ב) ויאמר ה' אל אברם (בראשית יב, א), רבי ברכיה פתח (שיר השירים א, ג): לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, אמר רבי ברכיה למה היה אברהם אבינו דומה, לצלוחית של אפופילסימון מקפת צמיד פתיל, ומנחת בזוית, ולא היה ריחו נודף, כיון שהיתה מטלטלת היה ריחו נודף. כך אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו טלטל עצמך ממקום למקום ושמך מתגדל בעולם.

וצ"ב וכי יד ה' תקצר מלפרסם את אברהם גם בעודו יושב במקומו

ולא עוד אלא שרש"י מביא וז"ל 'ואעשך לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק לשלשה ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם'. הרי שהדרך אינה גורמת שיהיה ריחו נודף אלא בדיוק הפוך היא ממעטת את השם. אלא האדם צריך לעשות השתדלות ועי"כ ה' יגדל אותו.

ועוד מה שה' יגדל את שמו זה בזכות הנסיונות והשמיעה בקול ה' למרות שנראה אחרת שיתמעט לו השם ואז הוא יתפרסם, אבל בלעדי זה האדם לא יתקדם.

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה אברהם אבינו רצה לנחול דווקא את ארץ ישראל

למה אברהם אבינו רצה לנחול דווקא את ארץ ישראל

אלא כתוב במדרש (ב"ר ל ט ח) 'אמר רבי לוי בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהרים ובארם נחור, ראה אותן אוכלים ושותים ופוחזים, אמר הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת, וכיון שהגיע לסולמה של צור, ראה אותן עסוקין בנכוש בשעת הנכוש, בעדור בשעת העדור, אמר הלואי יהא חלקי בארץ הזאת, אמר לו הקדוש ברוך הוא (בראשית יב, ז): לזרעך אתן את הארץ הזאת'. ומבואר שהסיבה היא מפני שהוא רצה אנשי עמל.

והסיבה לכך היא שהעולם נברא בשביל העמל כמו שאמר רבי אלעזר (סנהדרין צט:): כל אדם לעמל נברא שנאמר (איוב ה-ז) כי אדם לעמל יולד. איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר (יהושע א-ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, הוי אומר לעמל תורה נברא, והיינו דאמר רבא כולוהו גופי דרופתקי נינהו, טובי לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא.

ובמדרש (ב"ר פי"ג ז) ואדם אין לעבוד את האדמה (בראשית ב, ה), ואדם אין להעביד את הבריות להקדוש ברוך הוא, כאליהו וכחוני המעגל. (ודבר זה צ"ב שבשלמא אליהו מובן מה שקירב אותם אבל חוני במה הוא קירב ואולי ע"י העוגה שחג קירבם ועוד צ"ב למה לא הוזכר אברהם אבינו) ואדם אין לעבוד את האדמה, לא נברא אדם אלא לעמל, אם זכה, הוא עמל בתורה, ואם לא זכה, הוא עמל בארץ. אשריו לאדם שהוא עמל בתורה.

היחס הנכון לישוב ארץ ישראל

וכתב הרב דב יפה זצ"ל בספר לעבדך באמת (עמ' נה) ישנם טועים, שהפליגו במעלתם של פורקי עול תורה רח"ל אשר מאידך גרים בארץ ישראל ועוסקים בבניינה, על סמך דברי הגמרא בכתובות (ק"א) 'ר' אליעזר אומר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון. וכן מובא ברמב"ם (פ"ה מהלכות מלכים הי"א) 'אמרו חכמים, כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין'.

המשך בעמוד הבא

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המשך מעמוד קודם

וצ"ב שאם אין עוון בידיהם של הדרים בארץ ישראל, מדוע מפני חטאינו גלינו מארצנו?

אלא שכבר יסד הפני יהושע, שדברי חז"ל אמורים על מי שדר בה לשם זכות מצות ישיבת ארץ ישראל, שהיא מקום קדוש, כדי שתגן ישראל שלא יבא לידי חטא, שאז אם לפעמים בא לידו חטא, או עוון, שהוא מזיד, לו על ידי שתקף עליו יצרו, מ"מ מסתמא גורם זכות ישיבה בארץ ישראל שלא לן ועבירה בידו. ואחר שחטא ומוצא עצמו במקום קדוש, ודאי תוהה הוא על הראשונות ושב מדרכיו. מה שאין כן מי שדר בארץ ישראל בדרך מקרה, או מפני שבה פירותיה וכיוצא בו. ללא כונה לקיים מצוות ישיבה בארץ ישראל, ודאי שאין לו זכות שקדושת ארץ ישראל תגן עליו מהחטא.

ומוסיף הפני יהושע: 'ומכל שכן במי שהוא מבעט בה ומולזל הארץ לילך אחד יצרו הרע... אדרבה, עליו נאמר: ותבואו בקדושת ותטמאו את ארצי גלינו עונות אבותינו כך מצינו ומפני כשגברו ושמים בית מקדשינו

ומי שחוטא על סמך ששיבתו בארץ ישראל תכפר, עליו אומר הפני יהושע, שבודאי הוא אינו עדיף מהאומר 'אחטא ויום הכפורים יכפר', שאין יום הכפורים מכפר.

כלומר: זכות קדושת ארץ ישראל מגינה מפני החטא, על אותם שגרים בארץ הקודש לשם קיום מצות ישיבת ארץ ישראל, כדי שתגן עליו קדושת הארץ שלא יבוא לידי חטא. אבל אותם שמבעטים בקדושת הארץ, לא זו בלבד שהארץ אינה מגינה עליהם, אלא אדרבה, במקום לבנות את הארץ הם גורמים במעשיהם לכך שעם ישראל יגלה מארצו.

ולשוון הרשב"ם (דברים י"א י): 'הארץ הזאת טובה מכל הארצות לשומרי מצוותיו, ורעה מכל הארצות ללא שומרים'.

החרדים כותב, שכל היושב בארץ ישראל צריך להיות ירא שמים כפלי וידע כי בבית המלך הוא יושב מאד להיות שהדברים אינם כפשוטם בקיאים בכל התורה כולה כפלים ממה שהוא היה בחוץ לארץ הגר"א כותב באגרתו ובפרט אם נזכה לבוא לארץ ישראל כי שם צריך לילך מאד בדרכי ה' ונחלתי שמתה לתועבה מארצנו. עכ"ד הרב דב יפה וצ"ל.

על פי האמור לעיל פוסק התשב"ץ (תשב"ץ קטן סימן תקנ"ט) 'וששאלת עיקר מצוה ללכת לא"י איני יודע אלא כמו שמפורש בסוף מסכת כתובות ואם מוחלין לו כל עונותיו מפורש במסכת כתובות ובלבד שיהא פרוש מכאן והלאה ויזהר מכל מיני עון ויקיים כל מצות הנהגות בה, שאם יחטא כם יענש יותר על העבירות שיהחטא שם מבחוצה לארץ כי ה' אלהיך דורש אותה תמיד ועיני ה' בה והשגחתו בה תמיד ואינו דומה המורד במלכות בפלטין למורד חוץ לפלטין. והיינו ארץ אוכלת יושביה. וכן נמי ולא תקיא הארץ לפי שהיא מקיאה עוברי עבירה. והיינו דכתיב ושממו עליה אויביכם דאפילו העכו"ם שבה אינם מצליחים מחמת שהם עוברי עבירה. ועל כן ארץ ישראל עכשיו שוממה היא ואין בה עיר מוקפת חומה ומיושבת כמו בשאר ארצות. ואותם שהולכים לשם ורוצים לנהוג בה קלות ראש ובפחזותם להתקוטט שם קורא אני עליהם ותבואו ותטמאו את ארצי ומי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, אבל מי שהולך לשם שמים להתנהג בקדושה ובטהרה אין קץ לשכרו ובלבד שיוכל להתפרנס שם, דכל דסליק אדעתא למיודר כדאיתא בפרק האיש מקדש'.

וילך למסעיו (יג ג) בחזרתו פרע הקפותיו. (רש"י). וצ"ב, כיצד יצא אברהם אבינו לדרכו בלי ממון ובלי צידה, עד שיהיה זקוק להלוואות והקפות? ועוד, מי זה היה מוכן להלוות ולהקיף לו לנודר זר? (הה"ק ר"י וצ"ל מקאזמיר הו"ד במעינה של תורה)

אלא אברהם מגודל בטחונו בה' הלך בלי מאומה שהרי ה' הבטיחו 'והיה ברכה' וכמו שפירש רבינו האור החיים (יב ב) 'להיות שצוה לו ג' קבע לו כנגד ג', ואעשך וגו' כנגד לך לך מארצך, ואברכך ואגדלה שמך כנגד וממולדתך, והיה ברכה כנגד ומבית אביך. שתמצא כי בהיות האדם בארצו תוך משפחתו ובית אביו ישנו בג' דברים, הא' שיש לו הרבה מכירים ורעים ואוהבים. ב' שבני משפחתו תפארוהו וכבודו והדר תעטרהו כדרך כל משפחה לבני משפחתם. ג' שיהיה ניוון ומתפרנס ומתרחם מבית אביו לצרכיו, וכשיצא מארצו וכו' חסר לכולן, ולזה אמר אליו ה' כנגד מארצך אני אעשה לך הרבה אוהבים ממך מיוצאי חלצ'ך. וכנגד חסרון התועלת של בני המשפחה כנוכר ואברכך ואגדלה שמך, וכנגד חסרון המועיל מבית אביך והיה ברכה'

ומבואר שהבטיחו ה' שלא יחסר לו כל טוב לכן הלך בלי כלום וה' נתן חינו והלוו לו כמו שראינו באחשוורוש שמעיקרא שנא ישראל יותר מהמון ולבסוף אמר 'אתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם' והקשה ביערות דבש להיכן נעלמה שנאתו של אחשוורוש עד כדי כך שכתבו "כטוב בעיניכם".

אלא הביאור בזה שרואים מכאן שלב מלכים ושרים ביד ה' בלי שום הסבר טבעי.

וכן בענין מה שהקב"ה ביקש שעם ישראל יבקשו מהמצרים שישאלו להם כלי כסף וכלי זהב ראיתי מבארים שהקב"ה רצה להחדיר בהם אמונה ובטחון להראות שהכל מאיתו יתברך שהרי מנהגו של עולם אדם שניזוק מחבירו שומר ממנו מרחק אפי' שניזוק רק בדבר קטן על אחת כמה וכמה המצרים שניזוקו מעמ"י עד שאמרו לפרעה המטרם תדע כי אבדה מצרים ואפ"ה הקב"ה נתן את חנינם בעיני מצרים והוציא מהם כלי כסף וכלי זהב שזה דברים יקרים שבדרך כלל אדם לא משאיל גם לקרוביו ואת זה הקב"ה עשה בכדי להראות בחוש שהכל ממנו יתברך (עפ"י שפתי חיים להגר"ח פרילינדר מועדים).

ויש להוסיף בזה על פי מה שכתוב ברש"י בשמות י כב וז"ל 'ועוד, שחיפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלים מהו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא'. ובנוהג שבעולם אם אדם מבקשים ממנו צדקה והוא מתחמק ואומר שאין לו כסף והעני אומר לו שראה שיש אצלנו כסף ושלא ישקר הוא רוגז עליו שהרי תבין שאני מתחמק ממך ולמה אתה מתעקש ואילו אצל המצרים למרות שמעיקרא הם לא רצו לתת ואמרו שאין להם אפ"ה כשישראל אמרו להם שהם ראו שיש להם הם נתנו וזה מראה שכל השליטה היא מה' יתברך ובידו רצון איש. (מלמעשה על מגילת אסתר)

וכתב על זה רבינו החיד"א פירש"י פרע הקפותיו. ומקשים דמי פתי ילוח לאורח העובר מעיר לעיר שאינו מכיר. ואעיקר' אאבינו עליו השלום איך יצא לדרך בלא מעות. ונראה שהיו מעותיו מצומצמים ופרע ערך עני באושפיוות. ובחזרתו פרע לכל א' ההפרש שיש בין ערך עני לערך עשיר:

למה לא מל אברהם קודם לכן – כדי לתת פתחון פה לגרים

למה אברהם אבינו ע"ה לא מל את עצמו קודם שנצטוו והלא האבות קיימו את כל התורה כולה אף קודם מתן תורה וכדכתיב (בראשית כ) 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורת'. ואמרו רבותינו במסכת יומא (כח ע"ב) אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה. אמר רבא ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפי' עירובי תבשילין שנאמר תורת, אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה. וכן איתא בסוף מסכת קידושין (פ"ב ע"א) וזה לשונם מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה, עד שלא ניתנה, שנאמר 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורת'.

אלא מפני שהברית מילה היא באה לסמל את הקשר בין שני צדדים, בין עמ"י להקב"ה. ואי אפשר לעשות קשר בלי שה' ציוה, כי קשר נוצר רק מהסכמה שני צדדים.

ועוד מבואר במדרש (ב"ר מו ב) 'לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים (קהלת ג, א), זמן היה לו לאברהם אימתי שנתנה לו מילה, שנאמר (בראשית יז, כו): בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו. זמן היה להם לבניו שנמולו שתי פעמים, אחד במצרים ואחד במדבר, שנאמר (יהושע ה, ה): כי מלים היו כל העם היצאים וגו', וימול בן ארבעים ושמונה שנה כשהכיר את בוראו, אלא שלא לנעול דלת בפני הגרים. ואם תאמר היה לו למול בן שמונים וחמשה שנה, בשעה שנדבר עמו בין הבתרים. אלא כדי שיצא יצחק מטפה קדושה. וימול בן שמונים וששה שנים בשעה שנוולד ישמעאל'.

יש בדברי המדרש הזה חיווק ויסוד נפלא לחיים שכשבת הזמן הנכון מיד מגיע הישועה ולא מתמהמהת וכן אדם שרוצה להצליח כשיגיע הזמן שנגזר שיצליח מיד הוא יצליח.

וכמו שכתב הרב משה אהרן שטרן וצ"ל המשגיח דקמניץ בספרו בספר בית מנוחה (עמ"י ח), אנו רואים שבימים ספורים נגמר השידוך, היה יכול להמתין מספר שנים עם כלום, וברגע הנכון הדבר רץ כמטחוי קשת, כמו שאמר החפץ חיים כשהגיע זמן ישועת יוסף, הרי נאמר ויריחו מן הבור, רגע אחת לא השתהה יותר מן הקצוב, וכן בזמן גאולת ישראל ממצרים, לאחר ארבע מאות ושלושים שנה, והי בעצם היום הזה יצאו בני ישראל ממצרים, ופירש רש"י כשהגיע זמן הקץ לא עכבם המקום בהרף עין.

והביא מעשה באחד מן החופות שהיה בירושלים עיה"ק, השתתף גם מרן הגרי"ז הלוי מבריסק וצוק"ל, וכשהביאו את החתן והכלה לחופה, נודע שהחתן שכח את הטבעת בבית, והיו שרצו להקנות טבעת מאשה אחרת לחתן, אך מרן הרב מבריסק לא הסכים לזה (אולי חשש שאין כאן סמיכות דעת גמורה) והיה מתח בזמן זה, וציווה הרב מבריסק לקחת מונית ולהביא הטבעת מהבית, לאחר רבע שעה הגיע הטבעת, בזמן שהחתן אמר הרי את מקודשת לי, נפל הטבעת על הריצפה, וזה הוסיף מתח גדול, והיה בין הקהל ששוחחו ביניהם שאין כאן סימן טוב, שכחו הטבעת... הטבעת נפלה... אמר מרן הרב מבריסק, כנראה שלא הגיע השעה הטובה, צריך לקחת עוד כמה דקות... ועכשיו לאחר שהרימו הטבעת מהריצפה, הגיעה כבר השעה הטובה... ולמה חוששים שאין זה סימנא סבא, הרי עכשיו בדקה זו הגיעה השעה טובה.

ולמרות שמילה מאוסה ובתוספות במסכת שבת שבת משמע שאפילו לעכב בשבת להביא בשינוי אסור

הרב חיים בן המו שליט"א

ראש המאמינים אברהם אבינו, חקר ודרש והגיע להכרה באדון העולם, כדברי חז"ל (ברכות ז:): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון".

מסכת חייו של אברהם אבינו והניסיונות בהם הוא עמד העמיקו והשרישו את אותה קריאה והכרה בקב"ה שהוא אדון העולם ואין עוד מלבדו, ואת האמונה הזו אברהם בשונה מקודמיו לא השאיר לעצמו אלא הנחיל אותה לבני דורו וליוצאי חלציו, כמש"כ למען אשר יצווה את בניו...

אברהם, נקרא אבינו כותב רבי חיים מוולוז'ין (רו"ח ה-ג) כי מידות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו הם כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה, כדוגמת מסירות נפש, שלאחר שאברהם אבינו מסר נפש בשל אמונתו, הוא סלל דרך לכל הבאים אחריו ומעשיהם מכוחו, כמו שמשופר על חנה ושבעת בניה, לאחר שנהרגו ששת בניה היא אומרת לבנה האחרון לך אצל אברהם ותאמר לו אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות, ומבאר הרב שך זצ"ל שאין כוונתה חלילה לומר לאברהם שהיא גדולה יותר, אלא לומר לאברהם, דע לך אברהם אני כאמא לשבעה בנים שרואה את האחרון שבהם לפני מיתה, מסוגלת להחזיק מעמד ולעודד את הבן האחרון שילך בעקבות אחיו רק מאותו כוח שנשעת, ואילולי זאת לא הייתי מסוגלת, וזו כוונתה.

כמו כן כל עשרת הניסיונות שנתנסה אברהם אבינו בכל אחד מהם הוא פילס דרך והכין תשתית לבניו אחריו שעם קצת יגיעה יזכו למה שאברהם השיג בעמל רב.

כותב הרב דסלר (א-ק) שנקודת הבחירה ליהודי מתחילה אחרי האמונה, כי האמונה מוטבעת בכל יהודי מאברהם אבינו.

עובדה זו מחייבת כל אחד, אנו מוצאים שכאשר הקב"ה הטיל את משימת הגאולה על כתפיו של משה רבינו, ופורס בפניו את כל התהליך, אומר משה (שמות ד-א) "ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה'" אומר לו הקב"ה (שם ו) "הבא נא ידך בחיקי, ויבא ידו בחיקו, ויוציאה והנה מצורעת כשלג" מפרש"י רמז לו שסיפר לשון הרע באומרו "לא יאמינו לי" לפיכך הלקהו בצרעת.

והנה כידוע מצורע חשוב כמת, ובפסיקתא רבתי יז' שואלים והרי אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה, והאם היה נכון שמישה יענש בכזה עונש ללקות בגופו? עם שרממת הרחמנית של העם הייתה בירידה שהרי הגיעו למט' שערי טומאה.

התשובה כאמור, אין כל קשר בין ההידרדרות המוסרית והערכית של בני ישראל לבין היותם מאמינים, האמונה היא קניין בנפש מאברהם אבינו, וכמו שאב מעביר גנטית לבנו תכונות מסוימות כך אברהם העביר לנו בגנים את כוח האמונה, וזה מה שהקב"ה אומר למשה (שבת צו): "הם מאמינים בני מאמינים".

לכן כתוב על אברהם "והאמין בה" לשון הפעיל דהיינו שהאמונה ממשכה לפעול בבניו, ולכן כתוב אח"כ "ויהשבה לו לצדקה".

נמצא שלעניין אמונה כל כלל ישראל נחשבים "כשרים", ומי שחושד ביהודי גם אם אותו יהודי שקוע במט' שערי טומאה עלול ללקות בגופו, והוא שאמרו חז"ל (סנהדרין מד.) ישראל, אע"פ שחטא ישראל הוא.

רבי צדוק הכהן בספרו רסיסי לילה (אות מז-מח) עומד על עיקרון התורשה, וכך כותב, ידוע שלא כל איטר יד, יוליד איטר יד, וסומא יוליד סומא, עם שהסתברות באופן יחסי גבוה יותר אך אין הכרח, כך גם בכישורים, לא כל צייר יוליד צייר, או זמר יוליד זמר, וגם מה שהמשנה (עדות פ"ב-מ"ט) אומרת שהאדם זוכה לבנו בנוי ובכוח ובחכמה, מציאנו חכמים שהיו להם בנים טיפשים וכן להיפך, חזקים שילדו חלשים וכן להיפך.

אבל תמיד אדם מוליד אדם, סוס מוליד סייח, חמור מוליד עייר, פרה עגל, וגדי טלה, ובאמת מהי הגדרה מה עובר בתורשה ומה לא?

התשובה, מהות עוברת, אך תכונה לא בהכרח, והנה בעניין האמונה אברהם אבינו הפך אותה אצלו למהות, שהרי כל מסכת חייו של אברהם הייתה חפצה של אמונה, עשרת הניסיונות יזכירו, כאשר כל ניסיון שיפץ חידד והטמיע את האמונה בו והפכה מתכונה למהות העוברת לכל זרעו אחריו, עד כדי כך שגם אם יהודי חלילה המיר את דתו הוא נשאר יהודי, כדברי הגמ' (סנהדרין מד.) ישראל, אף על פי שחטא ישראל הוא, משא"כ גוי שייכול להמיר דתו מדת לדת ומאומה לאומה, כי אצל היהודי האמונה הפכה למהות בלתי ניתנת לשינוי, וגם אם יהודי צועק אני לא מאמין זה מן השפה ולחוץ בלבד, כדברי הרמב"ם שאומר כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, והסיבה מפני שהכפייה מגלה את הנסתר.

הניסיון הראשון בפרשה היה ניסיון לך-לך שהיה ניסיון קשה ביותר שהרי מדובר לאחר הנס הגדול של אור כשדים בו זכה אברהם אבינו לצאת חי בריא ושלם בניגוד לטבעו של עולם, הנס גרם לרבים להיתדבק על דלתו של אברהם ולרצות לשמוע על תפיסת עולמו החדשנית, והווקא בזמן זה שהלכבות פתוחים והרצון לקבל קיים אברהם מתבקש לעזוב את המקום ולצאת אל הלא נודע, ואברהם הולך כאשר דבר אליו ה'.

כל הניסיונות שעבר אברהם ובהצלחה עצומה חושפים בפנינו את טוהר ליבו שלא הרחיק אחד ציווי ה' גם כאשר הדברים נראים אחרת לכן עליו נאמר "ומצאת את לבבו נאמן לפניך" יזכנו ה' בתקופות סוערות בהם אנו נמצאים להתחזק באמונה ושהכל מאתו יתברך ונזכה לגאולה במהרה אמן.

לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר של דרשו לחץ כאן